

Az IPARTERV Archívum metszetei 8.

3. Mesterek

Gulyás Zoltán építész (1930-2000) 2.

Ezzel a résszel folytatom a mesterek sorozatot, Gulyás Zoltán építész munkásságának bemutatását. Míg az előző részben két, ma már sajnos nem eredeti képét mutató irodaház (Chemolimpex és Medicor) volt a téma, most más, sokkal kevésbé ismert munka következik. Gulyás Zoltán és alkotótársa, Rimanóczy Jenő két, tervpályázaton nyert nagyszabású tervét ismerhetik meg a következőkben.

BNV, Budapesti Nemzetközi Vásár új főépülete, Lágymányos 1963.

A Petőfi hídtól a Kopaszi-gátig terjedő, feltöltött földrész jelentős fejlődési potenciállal bíró területe volt a fővárosnak. Hasznosítására sokféle terv született. Például a metszetek sorozat 3. részében (PR eszközök 1.) már bemutatott 1950-es évekbeli Műegyetemi bővítés.

Az 1960-as években, mivel a városligeti helyszínen a Nemzetközi Vásár helyzete már tarthatatlanná vált, került szóba a Lágymányosi terület felhasználása.

Az érdekelt hatóságok, intézmények úgy gondolták, hogy hasonlóan a korábbi helyszínhez, egy sereg pavilon létesül majd a különféle kiállítók számára. Azonban itt is, hasonlóan a Városligeti néhai Iparcsarnokhoz, szükség van egy központi pavilon építésére is. A tervezett főépületnek többféle funkciót szántak: legyen óriási kiállítóterem, kongresszusi és sportesemények színhelye. Befogadóképességet a sportpálya mérete és a tervezett kongresszusi létszám (10 000 fő) szabta meg.

A tervezés előkészítését 1962-ben az IPARTERV-re bízta. Egyelőre nem ismert ki készítette a terveket. Az előkészített program 1963-ban országos tervpályázat alapja lett.

A pályázatra 66 tervet adtak be, melyen első díjat a Gulyás Zoltán, Rimanóczy Jenő építészek, Nagy József szerkesztőtervező és Egyedi András épületgépészből álló pályázócsoport nyerte

A Magyar Építőművészet 1963/5. száma beszámol a tervpályázat eredményéről. A „sárga lapokon”, mely akkoriban a tervpályázatok eredményeit ismertette, szerepelnek a pályázat tervlapjai (a további nyertesekkel és értékeléssel együtt).

Nem sokkal később az IPARTERV Gulyás vezette részlege kapott megbízást a továbbtervezésre.

A MIEA IPARTERV Archívuma őrzi e munka fotódokumentumait.

A makettfotókon jól látszik a pályázati terv tovább fejlődése. A nagyvonalú téri gondolat (impozáns térlefedés, kristálytisza alaprajz) finomodott. A csarnok felett lebegő két-két pilonon támaszkodó lapos párnaszerű burkolatba zárt 100 méternél is nagyobb fesztávolságú szerkezet lényegében nem változott. A küzdőtéri szint a talajszinten van, körülötte a lelátó ferdén felfutó fix részének négyszöge és széles galéria, melyet a homlokzat vonalán túl kifelé földrézsű keretez. A földrézsű lehetőséget biztosít a nagy helyigényű segédfunkciók (öltözők, raktárak, gépházak) elhelyezésére is. A galéria a fix nézőtér fölé épített mobil padló- felületekkel kiterjeszthető. A galéria felett két, az alaprajzi tengelyre szimmetrikusan elhelyezett, kétszintes tolmács-közvetítő helyiségcsoportot tartalmazó, szoborszerűen formált tömege lebeg, A pályázati terv még faltest-szerűen megoldott, talán téglával burkolt faltestbe szervezte ezeket a funkciókat. A makettfotókból nem derül ki egyértelműen, hogy a homlokzat hogyan alakult. A pályázati terv kis szoknyával kibővített zárt felületet mutat, mely a galéliaszinten körben, nem túl magas üvegfallal

nyílik a külvilágra. A makettfotók közül néhány a homlokzatfelület tartólizénáit is mutatja, de a részletek nem derülnek ki a képekből. Mintha a sarkok „kihúása” lekopott volna a tervről.

Budapest Sportcsarnok 1966.

A fővárosi szerep betöltéséhez nagy létszámot igénylő eseményeket befogadó létesítmények szükségesek. Mára ezek nagy része már megvalósult, sőt egyes területeken (például a stadionok terén), mintha túlkínálat is mutatkozna. Akkoriban azonban nagyon hiányzott egy nagy, tömegrendezvények megtartására is alkalmas (sport-) csarnok.

Így a Budapest Sportcsarnok tervezési programja is bővebb lett a főfunkciónál. Az országos pályázatot is ennek a szempontnak a figyelembevételével írták ki 1966 elején. Tervezési helyszín a Dózsa György út, Istvántelki út, Thököly út csatlakozásánál elhelyezkedő, közel háromszög alakú, saroktelek, a Rimanóczy Gyula által tervezett, 1941-ben megépült Nemzeti Sportcsarnok szomszédságában

A tervezési program tehát a BNV főépülete programjával szinte megegyező. A léptéket a 60/30 m-es jégkorong pálya elhelyezési igénye szabta meg, mely így 40/20 m-es kézilabdapálya elhelyezését is biztosította. A küzdőtérre 200 (150) hosszúságú futópályát is el kellett helyezni terematlétkai rendezvények számára. A kiírás a lelátókon 5000 néző számára fix ülőhely és 2000 néző számára állóhely elhelyezését írta elő. A csarnokban azonban a küzdőtér részleges berendezésével további 3000, így összesen 10 000 fő néző számára kell végül helyet biztosítani. Ezen kívül öltözőket, szertárakat, tolmács és TV közvetítő helyiségeket és önálló megközelítésű VIP páholyok és területek is szükségesek voltak.

Az pályázatra 27 terv érkezett.

Az első díjat Gulyás Zoltán, Rimanóczy Gyula és Rimanóczy Jenő építészek, Kollár Lajos és Hegedűs István szerkesztőtervezők, Egyedi András és Busch Béla gépészt tervezők alkotta csapat nyerte. A nyertes pályázatot itt is megbízás követte.

A tervezőket bizonyára inspirálta a kijelölt telek háromszög alaprajzú volta. Az óriási terem lefedéséhez a BNV-hez hasonló nagyvonalúsággal oldották meg. Itt háromszög alaprajzra illesztett 100 méternél is nagyobb (112,8 méter nyílásközű) gömbfelületű dongahéjat szerkesztettek. A dongahéjat a nagy fesztávból adódó hatalmas súly csökkentése érdekében könnyűszerkezettel, szellemes kétrétegű térrácsként alakították ki.

A koncepcióval kapcsolatban két megjegyzés:

1. A tervezők, talán a telek alakjától inspirálva, de ügyesen oldották meg a „sportcsarnok dilemmát”. A hatalmas téglalap alakú pálya köré elrendezendő lelátók és az egy főbejáratától érkező nézők belső mozgásának problémáját. A körgyűrű alakú előcsarnok „pólosítása” a háromszög alakzat alatt szerintem gyönyörű megoldás.
2. A városi helyszín, gondoljunk csak a Thököly út és a Dózsa György út fél-térfalára nehezen visel olyan hatalmas csarnoktömeget, melyet az előírt tartalom megkövetel. A hatalmas belső tartalomhoz terjedelmes nagyszerkezetekhez tartozik. A tervezők a lapos gömbhéjjal a lehető legkisebb térfogatigényű szerkezetet választottak, mely pont a szélein alacsony, így, ha az egész objektum nagy is, de összképében nem ormótlan.

A magyar Építőművészet 1966/6-ban pályázati értesítőjében leközölt tervlapok és az 1967/6-ban szereplő tervismertetés tervlapjai megegyeznek. A tervismertető közli az időközben elkészült makett fotóit is. Az Alapítvány Fotóarchívumában további makettfotók találhatók. A fotósorozat

képei az eredeti terv változását is rögzítik. A II. alternatíva címet viselő albumlap a VIP részleg két részre bontását és kisebbé alakítását dokumentálja.

A terv végül is két okból hiúsult meg akkor: a kivitelezés 350 millió forintba került volna (Sass Tibor - Császár Béla szerk.: A magyar sport évkönyve, 1982 Budapest, 1983). ennyi a MTSZ-nak (Magyar Testnevelési és Sport Hivatal nem volt. Kérdés persze, hogy egy nemzeti feladat megoldása miért csak az ő feladatuk lett volna. A másik: szakmai „fúrás”. A Kollár Lajos tervezte szerkezet megvalósíthatóságában kételkedett a szakma egy része. Persze, akár okkal is tehetne, hiszen ilyen szerkezet még Magyarországon nem készült. Ilyesmire, megfelelő bizalom mellett, modellkísérletek, szerkezeti minták, próbaszerelés stb. szokott lenni a megoldás (pl. Otto Frei szerkezetei).

Bizonyára emlékeznek az olvasók, hogy helyette később, „megbízható” szovjet függesztett szerkezetű Körcsarnok épült meg.

A kiviteli terv készítésekor az akkor éppen pályakezdő Patonai Dénes, Lázár Antal, majd egy év múlva Reimholz Péter építészek kapcsolódtak be a munkába. A hatalmas méretű pallértervek végül is a szokásos 1:50 lépték helyett 1:75-ben készültek, az alaprajz 1-1 negyedét ábrázolva. Az ehhez szükséges felületet két hosszú oldalával egymáshoz rögzített 150/100 cm-es rajztábla biztosította.

Két ilyen fontos épület tervének elkészítése az építész számára kivételes lehetőség. Meg nem valósulásuk azonban nem csak személyes kudarc, hanem látva a megoldások kivételes szépségét, veszteség mindnyájunk számára.

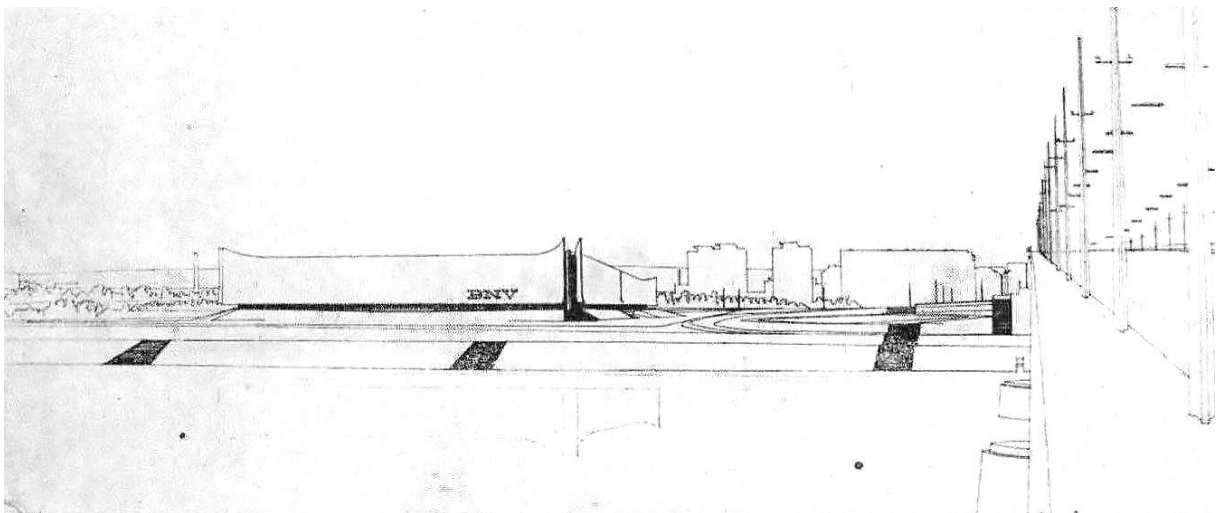
Irodalom: Ferkai András: Gulyás Zoltán építészete, Terc Kiadó 2005.

BNV: Magyar Építőművészet 1963/5

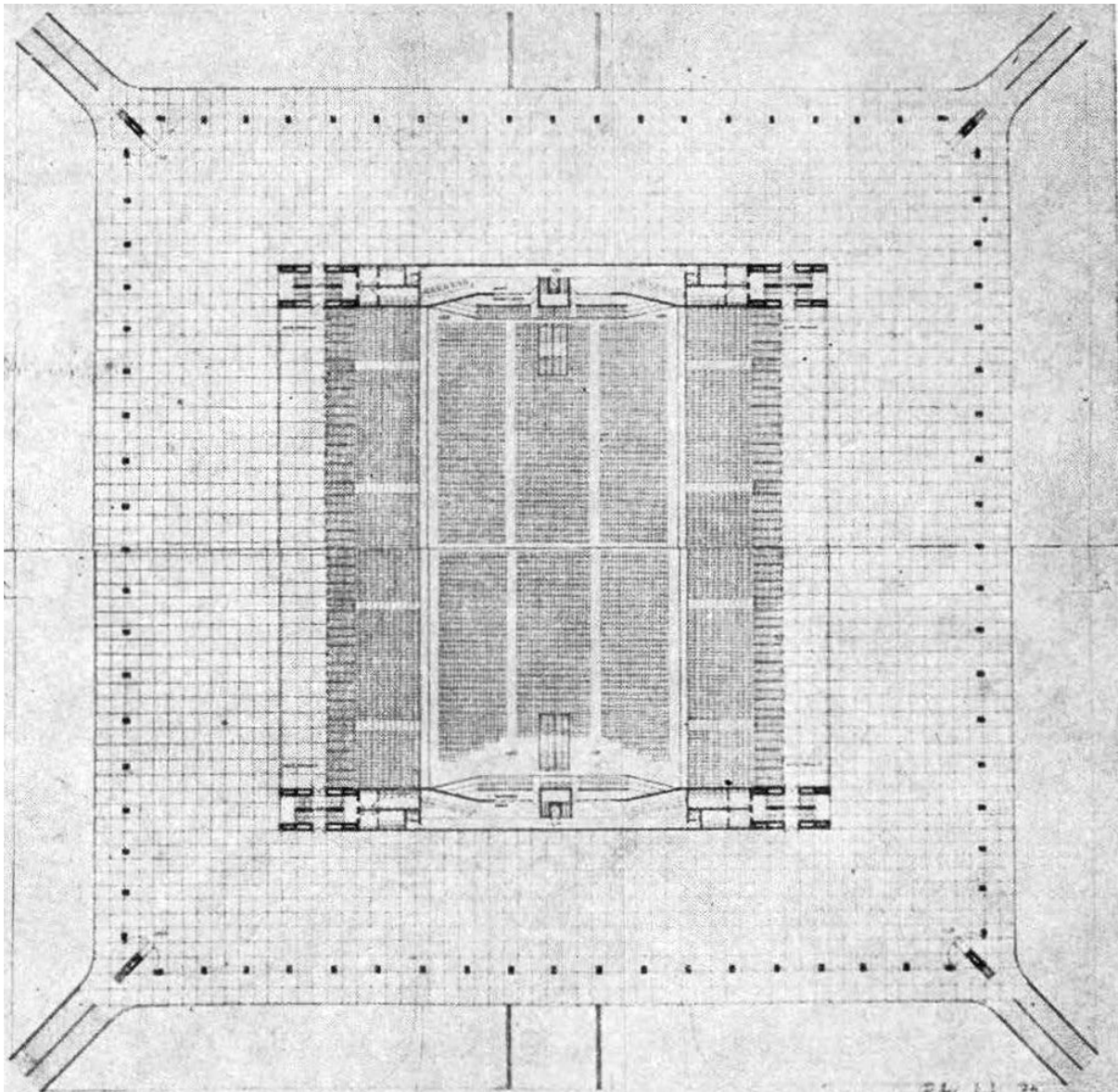
Budapest Sportcsarnok: Magyar Építőművészet 1966/6, 1987/6

Műszaki Tervezés 1967/5. (Kollár Lajos cikke a szerkezet kialakításáról)

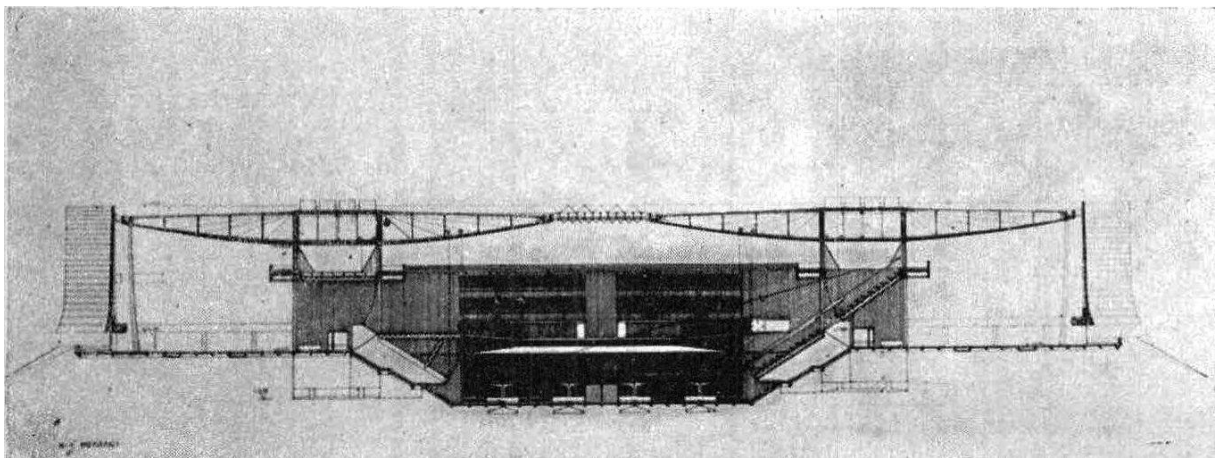
Képaláírások:

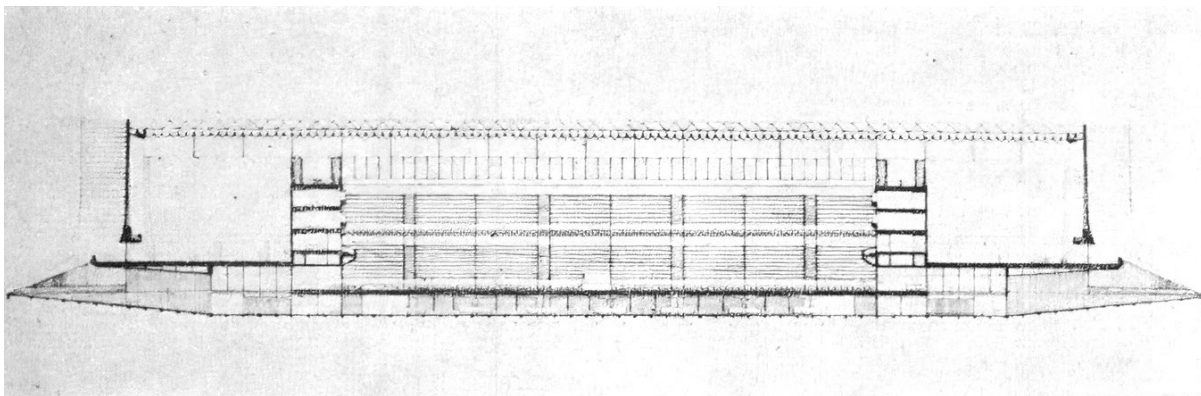
1.kép. BNV, perspektíva, Petőfi híd pesti oldali hídfőjéről nézve. MÉ1963/5

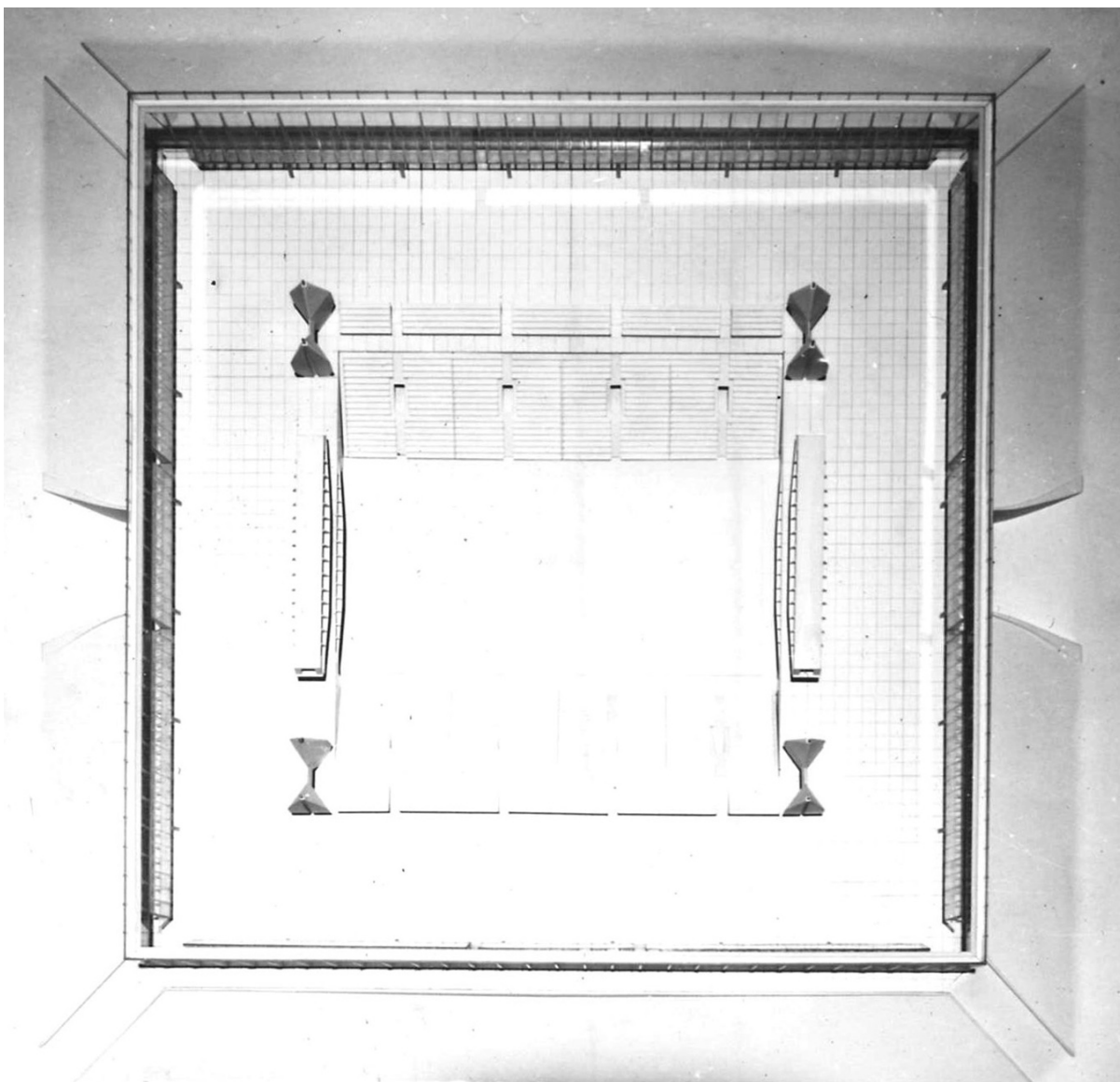
2.kép. BNV, galéria alaprajz (pályázati terv). MÉ 1963/5

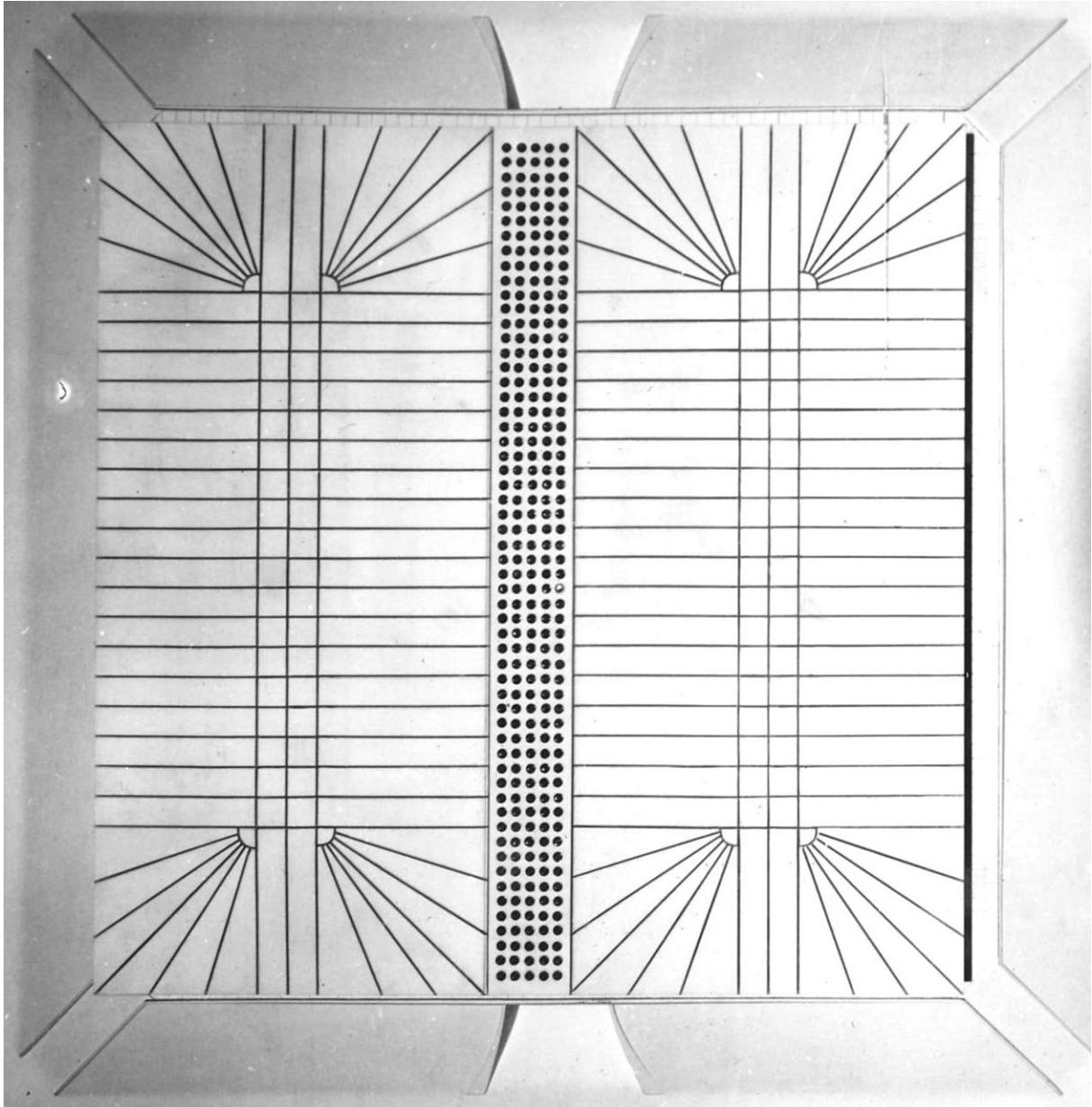
3.kép. BNV, keresztmetszet, a Dunával párhuzamosan felvéve (pályázati terv), itt még a tetőszerkezetet tartó faltestbe integrálták a VIP, és közvetítő helyiségcsoportot. MÉ 1963/5

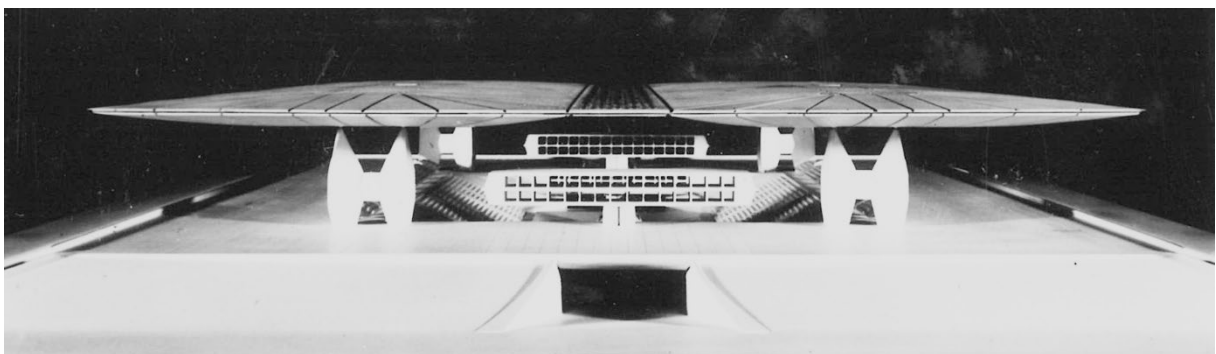
4.kép. BNV, keresztmetszet, az épület tengelyében a felülvilágító sáv alatt felvéve MÉ 1963/5

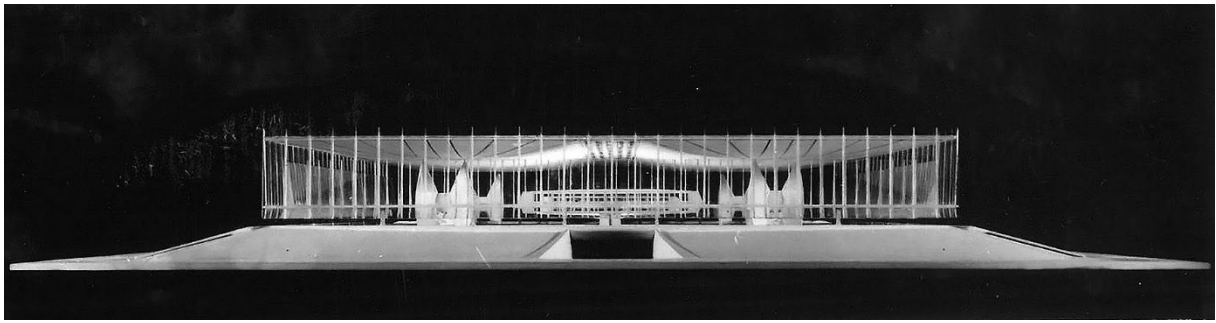
5.kép. BNV, galéria szint, makettfotón. itt már látszik, hogy a tető 2-2 „lába” kiszabadul. 6669

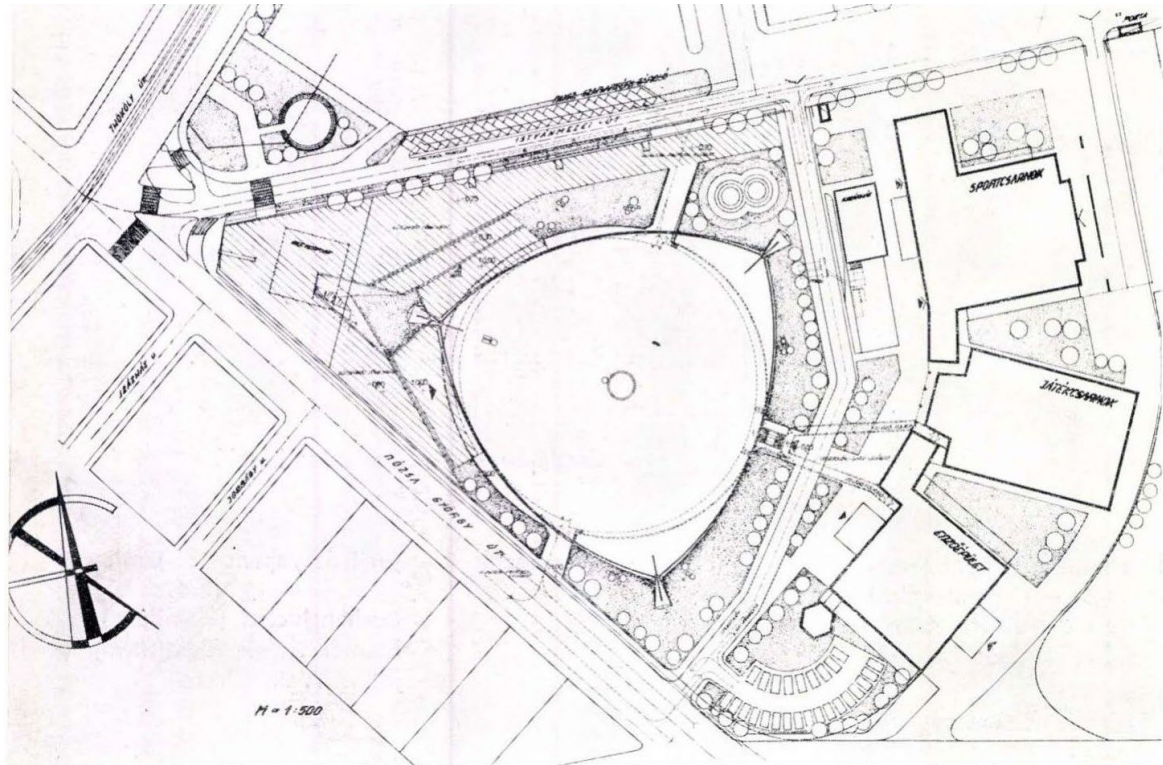
6.kép. BNV, a tetőszerkezet makettfotón. Jól látszik a két lapos „párna” és a teherhordási irányokat kirajzoló hálózat, valamint a közöttük lévő felülvilágító sáv. 6667

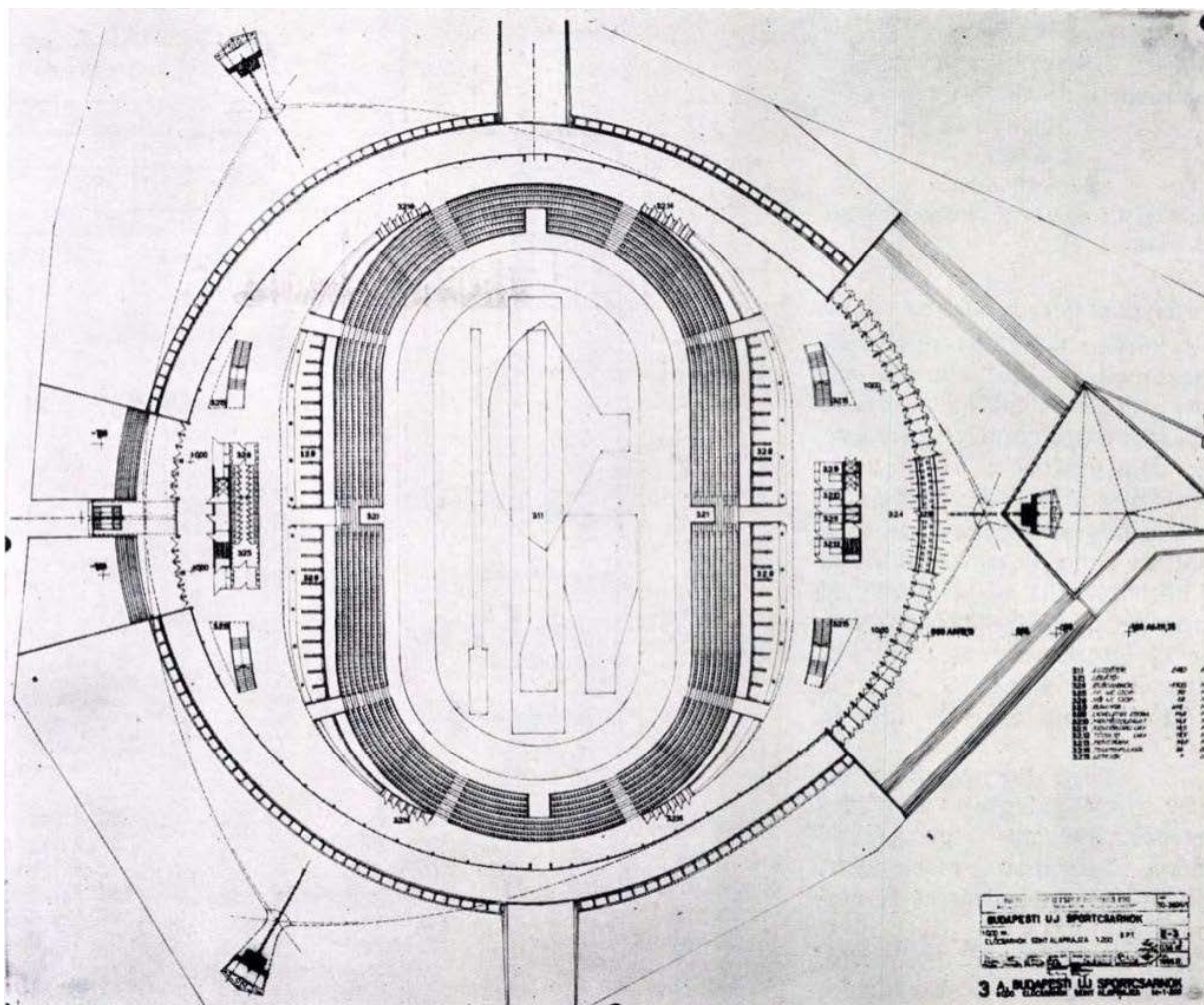
7.kép. BNV, külső kép, makettfotó. Itt látszik a kiszolgáló (VIP, tolmács, közvetítés, világítás...) kétszintes lebegő tömegbe szervezése. A homlokzat itt hiányzik. 6670

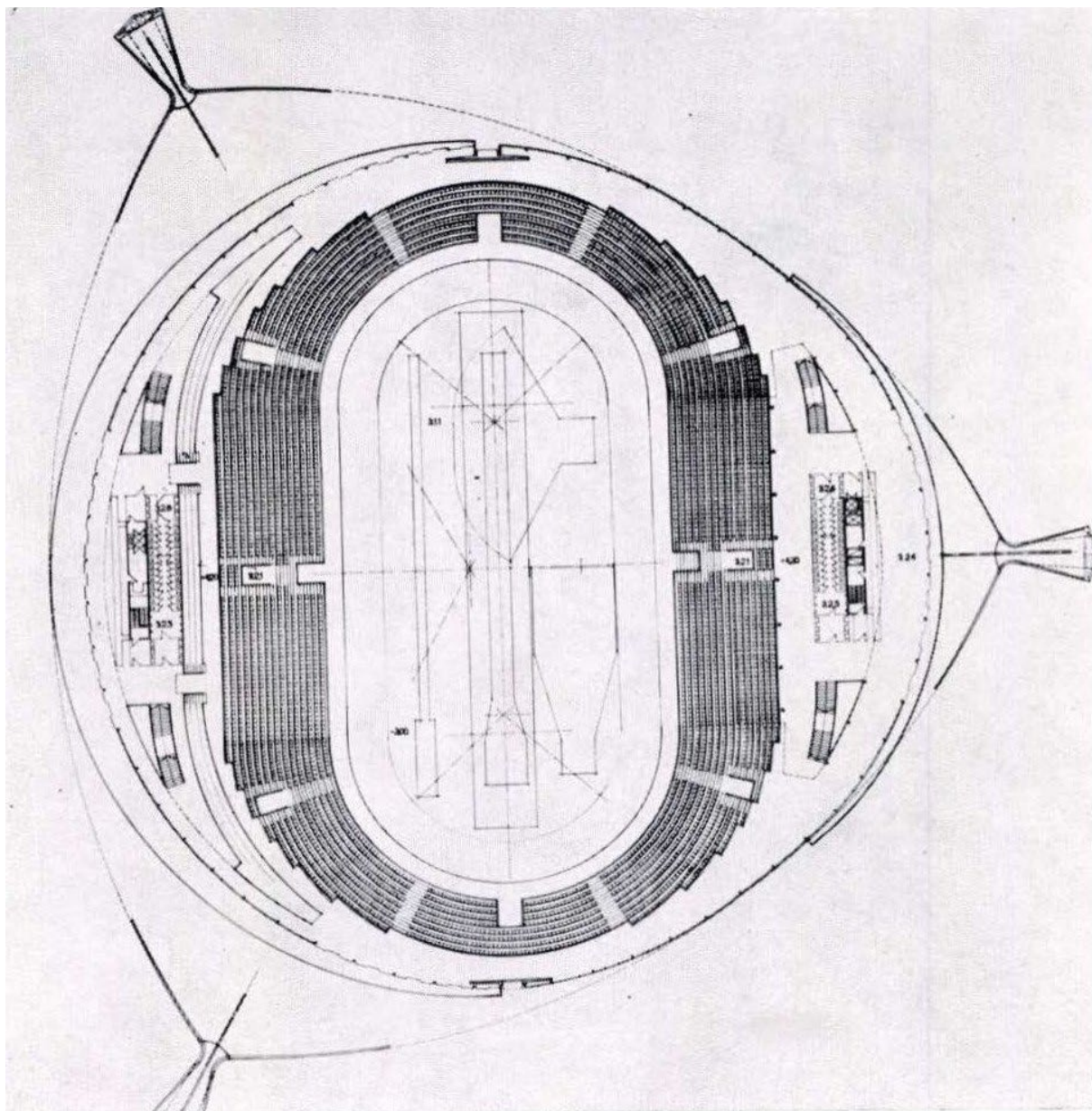
8.kép. BNV, külső kép, ortogonális makettfotó. A homlokzat lizénáival. 6672

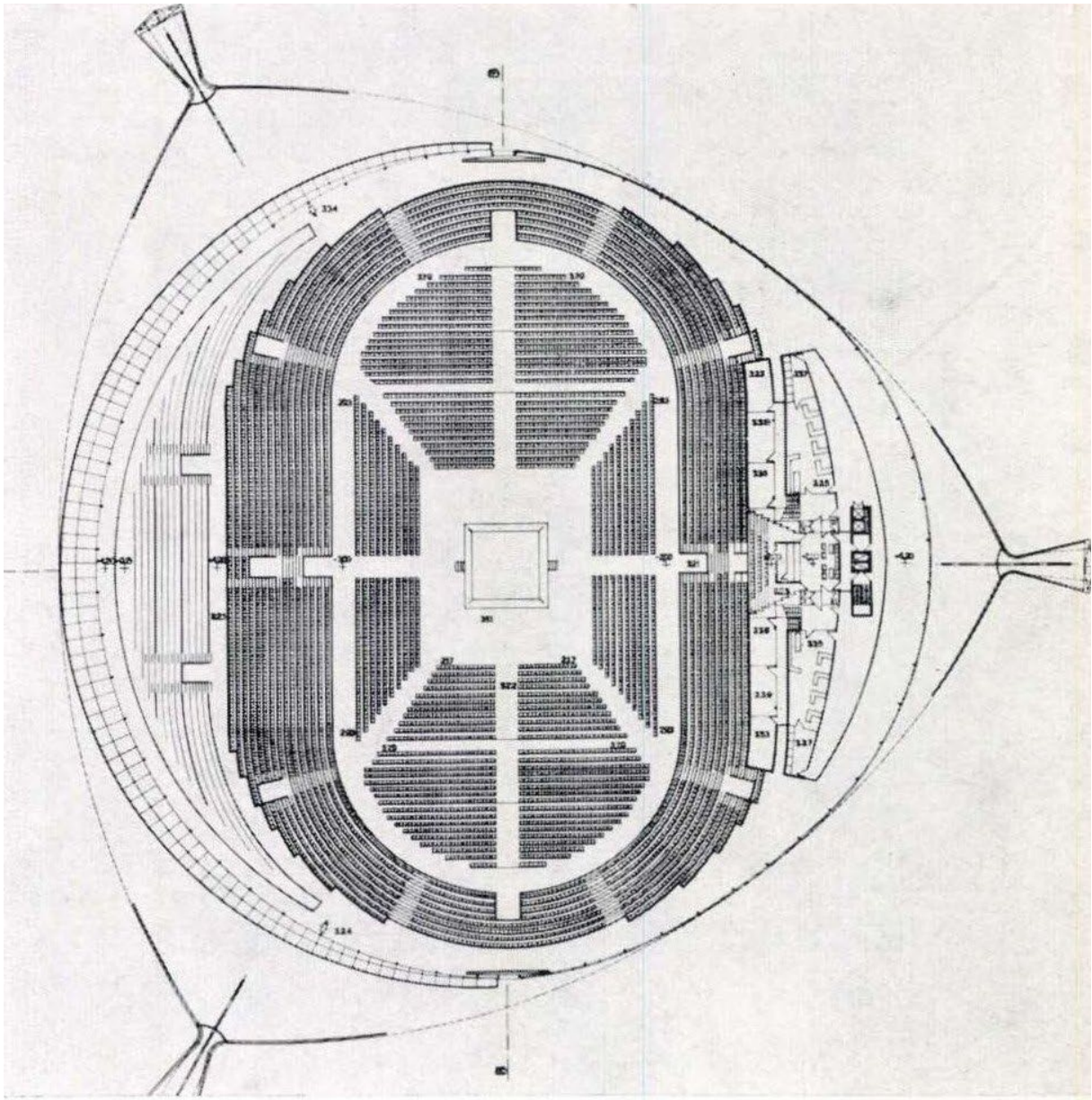
9.Kép. Sportcsarnok, helyszínrajz (pályázati terv) MÉ 1966/6

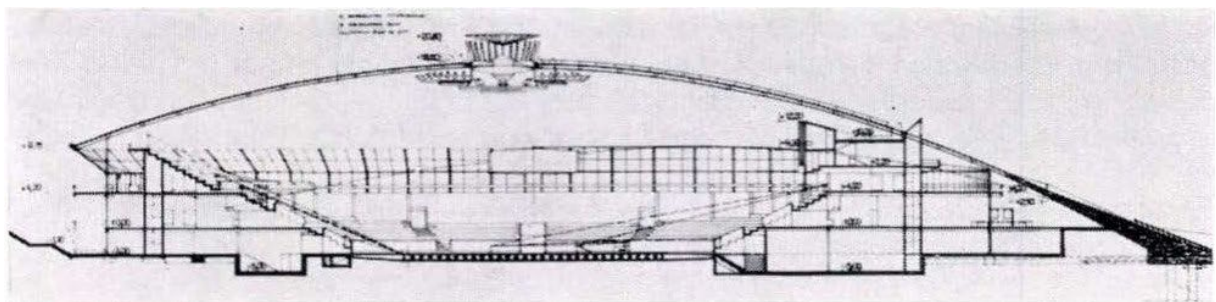
10.kép. Sportcsarnok, -4,20 szint (küzdőtér) alaprajza. (pályázati terv) MÉ 1966/6

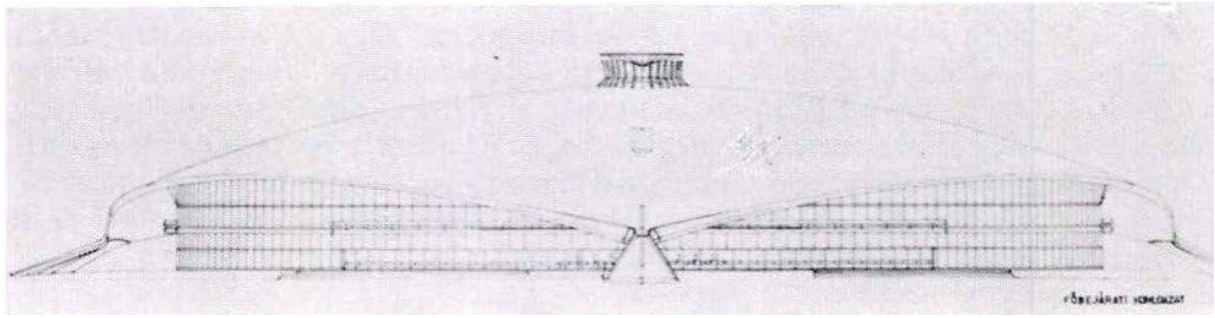
11.kép. Sportcsarnok, 0,00 szint (galéria szint) alaprajza (pályázati terv) MÉ 1966/6

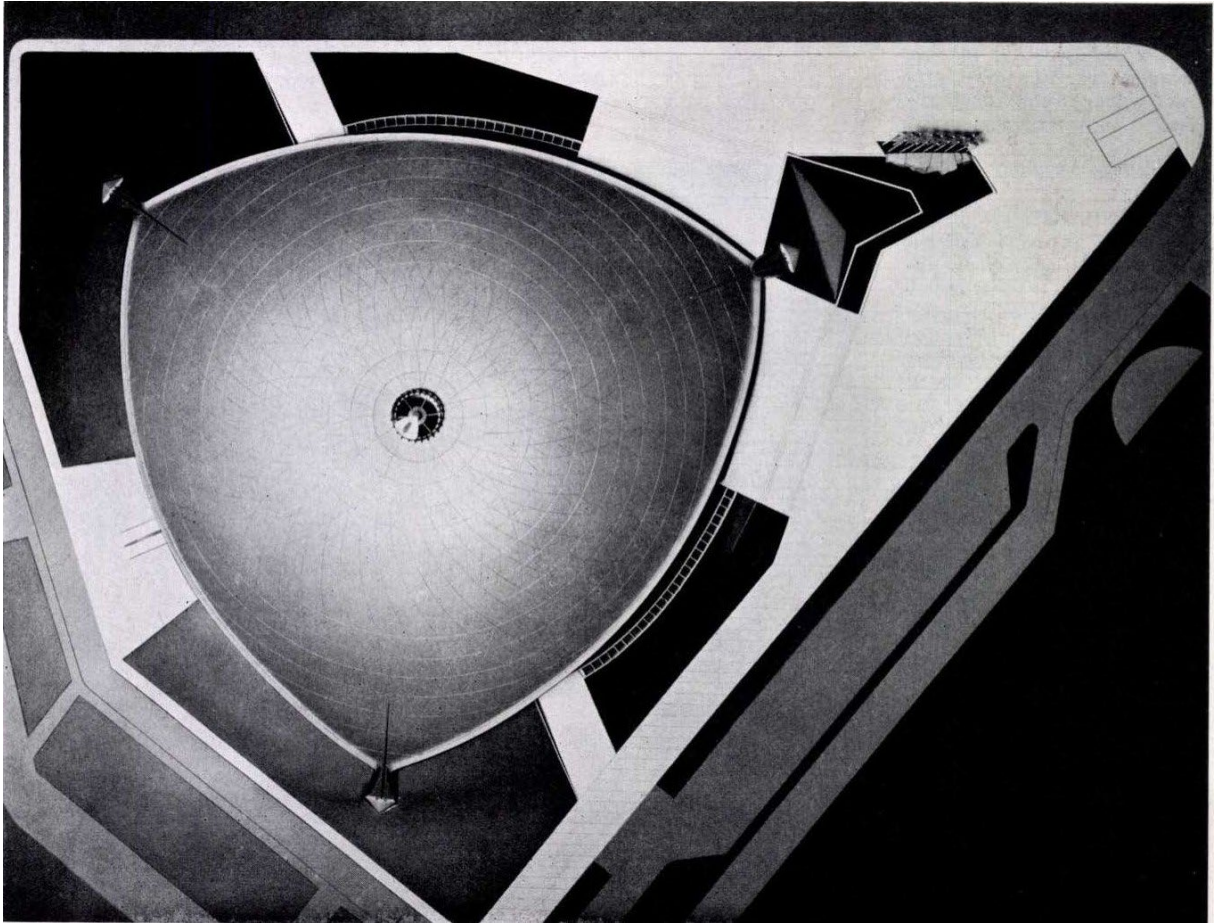
12. kép. Sportcsarnok teljes ülésrend és VIP szekció alaprajza (pályázati terv) MÉ 1966/6

13.kép. Sportcsarnok, metszet (pályázati terv) MÉ 1966/6

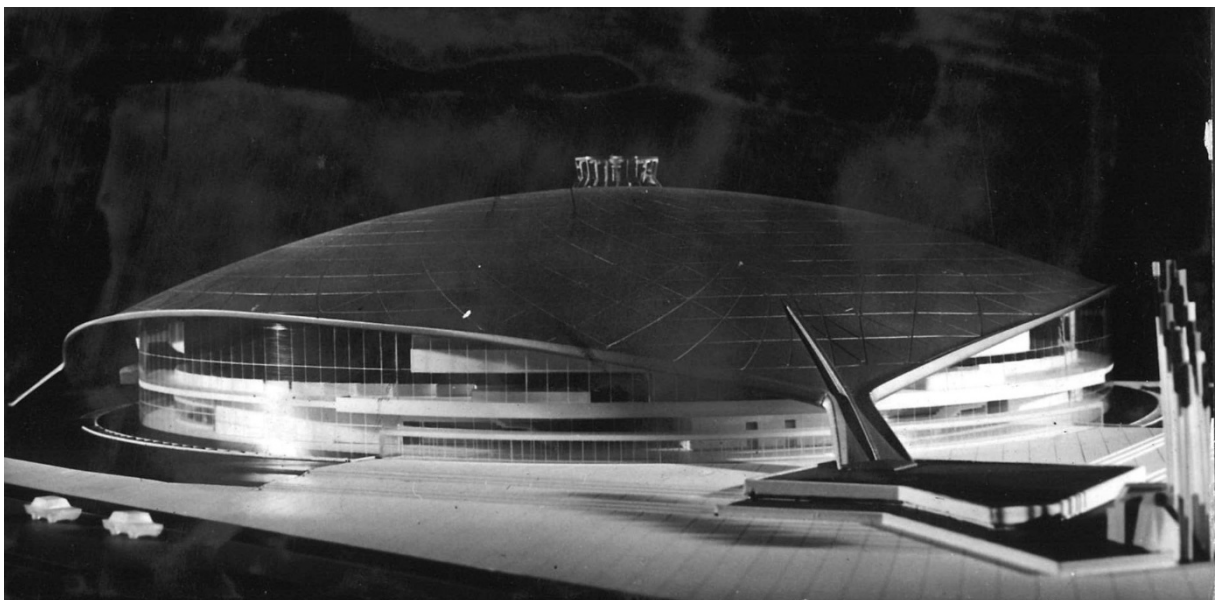
14.kép. Sportcsarnok, homlokzat (pályázati terv) MÉ 1966/6

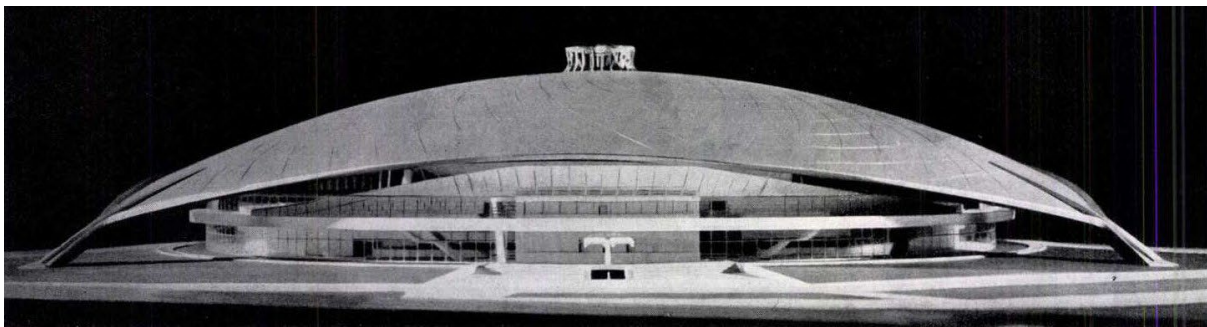
15.kép. Sportcsarnok, tetőfelülnézet, helyszín. Makettfotó 8681

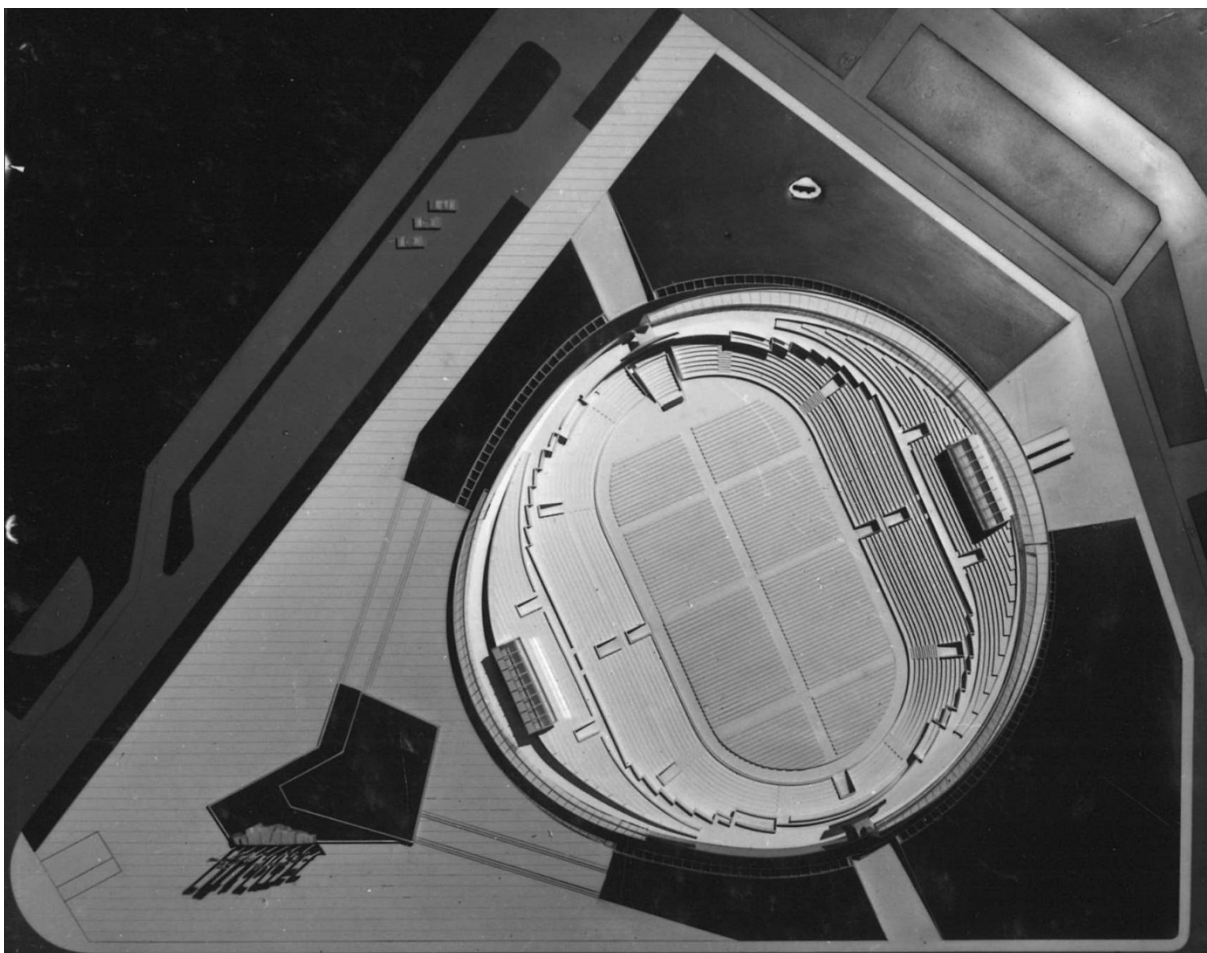
16.kép. Sportcsarnok, belső kép madártávlatból jégkorongpályával, tető nélkül. Itt még a „nagy” VIP részleggel. Makettfotó 8681

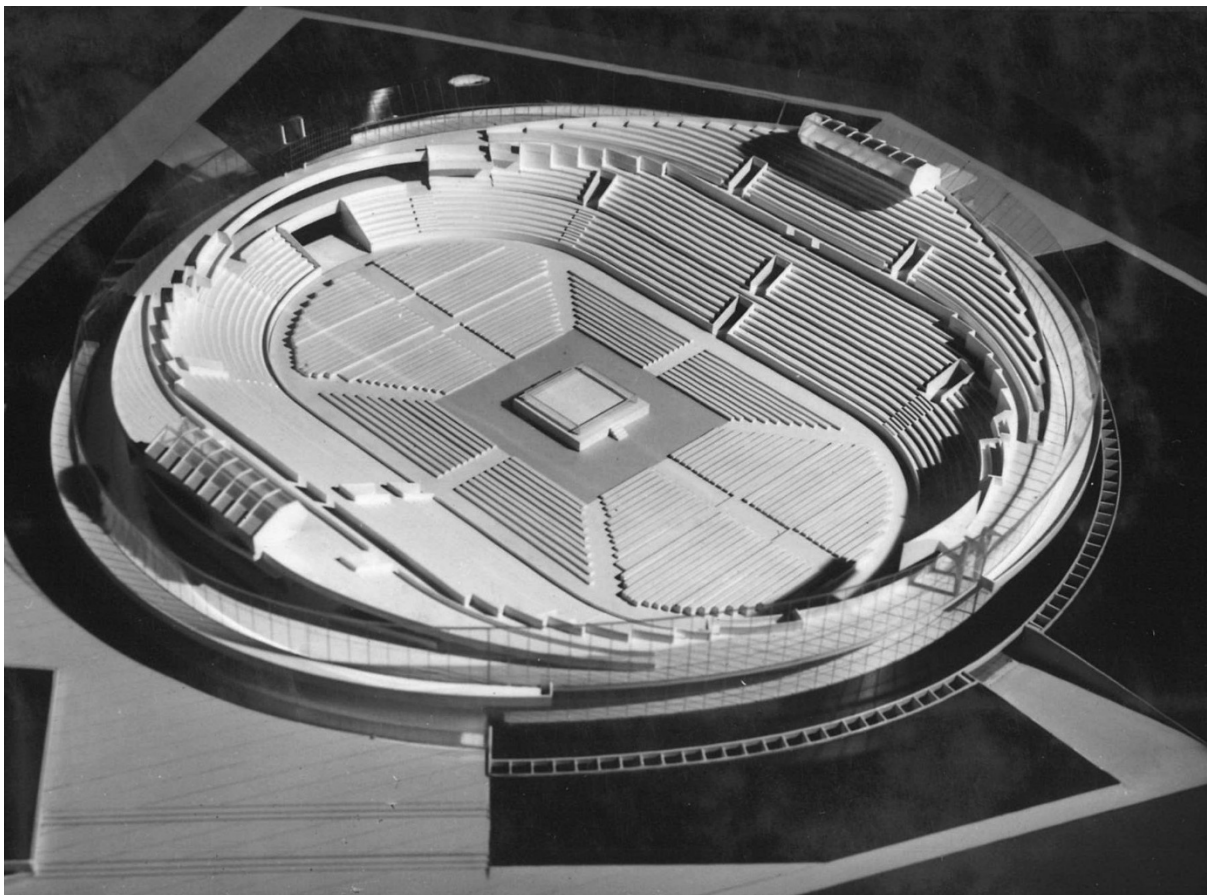
17.kép. Sportcsarnok, madártávlati kép a főbejárat irányába nézve. makettfotó 8676

18.kép. Sportcsarnok, ortogonális homlokzati makettfotó, az előzővel ellentétes irányból nézve
8678

19.kép. Sportcsarnok, teljes ülésrend, itt kongresszusi 10 000 ülés hely berendezéssel. II. változat, a VIP részleg szétbontásával. Makettfotó 9932

20.kép. Sportcsarnok, belső kép madártávlatból ökölvívó mérkőzéshez berendezve. II. változat.
Makettfotó 9936.